

ADAM MAJ (red.), *Tożsamość współczesnej szkoły katolickiej*, Lublin: Wydawnictwo KUL 2015, ss. 338. ISBN 978-83-8061-095-8

DOI: [http://dx.doi.org/10.18290/rped.2016.8\(44\).2-10](http://dx.doi.org/10.18290/rped.2016.8(44).2-10)

Publikacja pt. *Tożsamość współczesnej szkoły katolickiej* pod redakcją ks. dra hab. Adama Maja, prof. KUL jest pokłosiem konferencji naukowo-oświatowej, zorganizowanej przez Katedrę Dydaktyki i Edukacji Szkolnej KUL. Publikacja współgra z problematyką wcześniejszej konferencji organizowanej przez Katedrę, dotyczącej kreowania tożsamości szkoły. Jak podkreśla A. Maj, „Specyfika szkoły katolickiej, jej natury i posłannictwa wyznacza konieczność oryginalnego podejścia do możliwości i potrzeby kreowania jej tożsamości” (s. 8-9).

Publikacja składa się z trzech rozdziałów. Część pierwsza, zatytułowana „Teoretyczne podstawy tożsamości szkoły katolickiej” stanowi analizę zagadnień dotyczących fundamentalnych podstaw tożsamości szkół katolickich oraz jej kreowania. Otwiera ją artykuł J. Kostkiewicz pt. *Teoretyczne podstawy szkoły katolickiej w pracach polskich pedagogów 20-lecia międzywojennego*. Na tle kontekstu historycznego i społecznego w Polsce po 1918 r. autorka prezentuje podstawy teoretyczne szkoły katolickiej tego okresu. Wśród zadań szkoły katolickiej wymienia: wysokie wymagania naukowe, podporządkowane ideałom religii katolickiej; wprowadzanie w świat kultury i nauki, przy jednoczesnym wyrażaniu tejże kultury przez szkołę; przyczynianie się do zachowania ciągłości historycznej, tworzenia narodu; dawanie okazji do przeżywania radości z odkryć intelektualnych; uporządkowany sposób nauczania służący dyscyplinowaniu umysłu i woli uczniów, mający na względzie przesłanie, w którym zawiera się dobro wychowanka.

Ks. A. Maj w artykule pt. *Tożsamość szkoły katolickiej w świetle dokumentu Stolicy Apostolskiej „Szkoła katolicka”* podkreśla wagę dokumentu z 19 III 1977 r. Stanowi on – wraz z soborową deklaracją *Gravissimum educationis* (28 X 1965 r.) – fundament współczesnej szkoły katolickiej. Autor skupia uwagę na elementach tożsamościowych szkoły katolickiej, jakimi są: organizacyjna specyfika, zwłaszcza eklezjalna podmiotowość, chrystocentryzm, ewangelizacja, chrześcijańska koncepcja człowieka i wychowania – rozumianego jako wychowanie integralne. Programowa tożsamość szkoły katolickiej określa jej cele – osobowe, społeczne i kulturowe, które implikują zadanie, jakim jest, zdaniem Stolicy Apostolskiej, synteza wiary, kultury i życia. Tożsamościowe założenia programowe, cele i zadania domagają się wiernej aplikacji adaptacyjnej w zmieniającym się świecie i społeczeństwie.

W artykule pt. *Podstawowe cele szkoły katolickiej w nauczaniu Jana Pawła II* ks. P. Kos przybliży czytelnikowi myśl św. Jana Pawła II o szkole katolickiej. Nadzrędnym celem szkoły katolickiej, według papieża, jest integralne wychowanie ucznia (osobowościowe, chrześcijańskie i społeczne), które kształtuje postawy względem siebie i Boga, stosunki międzyludzkie i społeczne, uwzględnia tradycję Kościoła i powołanie do świętości. Jan Paweł II wskazuje także na ewangelizacyjną misję szkoły katolickiej oraz jej rolę we współczesnej kulturze i oświacie.

Ks. M. Sztaba w swoim artykule ukazuje konieczność pielęgnowania tożsamości szkoły katolickiej w kontekście istoty chrześcijaństwa przedstawionej przez papieża Benedykta XVI. Na tle analizy sytuacji religii i religijności we współczesnym świecie oraz tożsamości chrześcijaństwa w nauczaniu Benedykta XVI, autor formułuje postulaty dotyczące tożsamości szkoły katolickiej, która powinna dawać świadectwo wielkości i niepowtarzalności chrześcijaństwa w oparciu o rozumienie Osoby Jezusa Chrystusa, Jego dzieła i nauczania. Uczniowie szkoły katolickiej powinni odkrywać – przy wsparciu nauczycieli – osobowy, wspólnotowy, rozumny charakter chrześcijaństwa, poznawać funkcje chrześcijaństwa oraz troszczyć się o zachowanie i pogłębianie tożsamości chrześcijańskiej, a tym samym tożsamości szkoły katolickiej.

W kolejnym artykule, pt. *Szkoła katolicka depozytariuszem integralnej wizji człowieka*, R. Czupryk podkreśla autorytet Jezusa Chrystusa jako źródło inspiracji i działań edukacyjnych szkół katolickich, wyznaczając tym samym jej chrystocentryczny horyzont wychowawczy. Cele i zadania dydaktyczne szkoły katolickiej muszą spełniać wymagania stawiane zarówno przez państwo, jak i Kościół. Chrześcijańska myśl personalistyczna powinna być podstawą, na której opiera się wychowanie. Stanowi ona alternatywę dla relatywizmu, w którym autor upatruje źródła niepowodzeń wychowawczych. Za główne pryncypium szkoły katolickiej R. Czupryk uznaje „obronę Prawdy o człowieku w duchu chrześcijańskiej antropologii” (s. 112) oraz jej chrystocentryczny program wychowawczy.

Na potrzebę zachowania tożsamości szkoły katolickiej, jako istotnego warunku rozwoju i przetrwania szkolnictwa katolickiego oraz twórczego rozwoju wychowanków i nauczycieli, wskazuje A. Rynio w artykule pt. *Zachowanie tożsamości szkoły katolickiej szansą przezwyciężenia kryzysu wychowania*. Autorka, na tle analizy źródeł kryzysu w wychowaniu oraz historycznego rysu szkolnictwa katolickiego, analizuje zasadnicze funkcje szkoły katolickiej oraz jej współczesne wyzwania. Podkreśla znaczenie chrześcijańskiego charakteru wychowania, inspirowanego Ewangelią i Dekalogiem; szeroko pojętej kultury, integracji kultury i wiary, syntezy wiary i życia; wspólnotowej, ewangelicznej atmosfery; personalistycznego charakteru wychowania.

Część druga opracowania, pt. „Pedagogia szkolnictwa katolickiego”, stanowi teoretyczno-praktyczne studium nad modelami szkół katolickich, wdrażanymi w różnych typach edukacji i w kontekście różnorodnych duchowości.

Część tę otwiera artykuł s. Marii Loyoli Opieli pt. *Wychowanie integralne istotą wychowania w katolickich przedszkolach*. Autorka w sposób przejrzysty analizuje specyfikę przedszkoli katolickich, które dzięki własnym programom realizują integralne wychowanie dzieci w odniesieniu do chrześcijańskiej hierarchii wartości, z uwzględnieniem możliwości oraz potrzeb miejsca i czasu. Dokonując porównania koncepcji pedagogicznej bł. Edmunda Bojanowskiego oraz systemu pedagogicznego

bł. ks. Bronisława Markiewicza, autorka ukazuje, jak istotne dla integralnego wychowania dziecka jest oparcie obydwu programów na fundamencie wartości najwyższych.

Ks. R. Jusiak przybliży w swoim artykule pt. *Bernardyńskie szkoły świeckie w XX wieku* zagadnienia dotyczące aktywności edukacyjnej bernardynów z Prowincji Niepokalanego Poczęcia NMP w Polsce. Autor poprzez szczegółowe przedstawienie historii zakonu w kontekście jego działalności oświatowej zwraca uwagę na bogate i wielowiekowe doświadczenie oraz głębokie zaangażowanie w działalność edukacyjną zakonu.

Kierunki oddziaływań wychowawczych w kontekście myśli pedagogicznej bł. Marceliny Darowskiej przybliży czytelnikowi s. Benedykta (Magdalena) Filipek CSIC. Wychowanie według Błogosławionej opiera się na czterech podstawowych zasadach: wiary, zaangażowanej służby, wierności oraz harmonii i wewnętrznej jedności. Autorka, omawiając teoretyczne podstawy wychowania Marceliny Darowskiej, zwraca uwagę na praktyczne rozwiązania i wskazania do pracy wychowawczo-dydaktycznej.

Artykuł pt. *Wychowanie integralne w wybranych szkołach katolickich I*. Gołębiowska rozpoczyna od analizy wychowania w ponowoczesnej rzeczywistości, podkreślając znaczenie wychowania integralnego. W dalszej części charakteryzuje trzy wybrane szkoły katolickie w Warszawie, zwracając uwagę na ich misję i wizję, cele i programy oraz praktykę wychowawczą. Dzięki temu można wyodrębnić wspólne ich cechy oraz elementy je różniące, nadające niepowtarzalny charakter poszczególnym szkołom. Wspólną płaszczyzną szkół jest wspieranie wszechstronnego, integralnego rozwoju ucznia poprzez realizację zadań z zakresu wychowania, nauczania i opieki opartych na zasadach personalizmu chrześcijańskiego i nauki Kościoła katolickiego.

J. Słowak w swoim artykule pt. *Wychowanie ku wartościom w Katolickim Liceum Ogólnokształcącym w Stalowej Woli* podejmuje zagadnienie wychowania ku wartościom. Cennym elementem opracowania są zaprezentowane wyniki badań empirycznych, przeprowadzonych w katolickim liceum w Stalowej Woli w zakresie realizacji procesu wychowania ku wartościom, wartości stanowiących podstawę szkolnego programu wychowawczego oraz orientacji aksjologicznej preferowanej przez nauczycieli. Analiza wyników badań pozwala wyodrębnić preferowane przez uczniów wartości, wskazuje na wysoką rangę wychowania ku wartościom, na znaczącą rolę nauczycieli we wspieraniu wychowanków w wartościowaniu rzeczy i zjawisk oraz w motywacji do wolnego wyboru właściwych wartości.

Dzięki opracowaniu pt. *Program wychowawczy i program profilaktyki – pomiędzy ideałami a rzeczywistością* s. K. Nowak CSFN czytelnik poznaje nie tylko programy profilaktyczny i wychowawczy szkół sióstr nazaretanek w Warszawie, ale przede wszystkim proces ich powstawania, przesłanki i podstawy ich tworzenia. W programie wychowawczym swoje odzwierciedlenie znajduje misja i wizja szkoły, jej koncepcja wychowawcza, dorobek wychowawczy wielu pokoleń nazaretanek, spektrum podstawowych wartości, cele wychowania i wynikające w nich zadania oraz profile wychowanek. Program profilaktyczny jest konstruowany na podstawie kompleksowej diagnozy całego środowiska, a sformułowane zadania wychodzą naprzeciw potrzebom wychowanek.

Artykuł ks. M. Śniadkowskiego pt. *Funkcje ruchu religijnego jako środowiska formacyjno-wychowawczego w szkole katolickiej* zamyka drugą część publikacji. Do najważniejszych funkcji ruchu religijnego autor zalicza: formacyjno-wychowawczą, integracyjną oraz wzmacniającą, które w swoim opracowaniu szerzej omawia. Wskazane przez autora funkcje ruchów religijnych w środowisku szkolnym dają nową jakość pracy wychowawczej w aspekcie osobowego i społecznego rozwoju człowieka.

Ostatnia część książki, pt. „Szkola katolicka w przestrzeni oświatowej, społecznej i cywilizacyjnej”, jest zbiorem czterech artykułów. W pierwszym B. Komorowska przedstawia analizę wyników własnych badań w zakresie motywów podejmowania nauki w szkołach katolickich. Głównym motywem podjęcia nauki jest wysoko oceniana funkcja dydaktyczna szkoły. Decyzję o takim wyborze podejmują uczniowie wraz z rodzicami (w wyborze gimnazjum) i sami uczniowie (w wyborze liceum), czerpiąc potrzebne w tym zakresie informacje od obecnych uczniów szkół katolickich lub ich absolwentów oraz ze stron internetowych.

J. Niemiec w swoim opracowaniu pt. *Szkola katolicka – animator oświatowych więzi* zwraca uwagę na szczególne zadanie stojące przed szkołami katolickimi, jakim są działania animacyjne na rzecz tworzenia trwałych więzi między szkołami w środowisku lokalnym. Problemami, które należy uwzględnić w tej działalności, są: pogłębianie wiedzy i więzi religijnych, patriotyzm, etos pracy i racjonalizacja jakości życia, rodzina, ranga szkoły, ekumenizm, zapobieganie rozwojowi patologii i wulgaryzacji obyczajów, wspieranie wolontariatu. W przekonaniu autora niekwestionowany autorytet, jakim jest św. Jan Paweł II, może stanowić wzór i źródło profesjonalnej animacji, kształtującej wartościowe więzi oraz powinności.

A. Golba w swoim artykule pt. *Czy szkoła katolicka potrzebuje PR?* poszukuje odpowiedzi na pytanie, czy szkoła katolicka potrzebuje PR-u? Analizując *public relations*, autorka wyraźnie podkreśla, że bezpodstawne są obawy, jakoby korzystanie z technik PR-u przez szkoły katolickie było czymś niewłaściwym. Wręcz przeciwnie, PR może służyć kreowaniu pozytywnego wizerunku szkół katolickich i pomagać w budowaniu tożsamości tych placówek.

Część trzecią i całą publikację zamyka artykuł H. Szczepaniuka pt. *Cyberprzestrzeń uniwersalnym medium w każdej kategorii edukacji?* Poprzez definicyjne ujęcie cyberprzestrzeni autor prowadzi czytelnika do określenia jej roli w kształtowaniu obywatela społeczeństwa informacyjnego aż po wykorzystanie cyberprzestrzeni w edukacji chrześcijańskiej. H. Szczepaniuk wskazuje także na najważniejsze elementy cyberprzestrzeni oraz jej bariery w kontekście edukacji.

Artykuły zawarte w książce *Tożsamość współczesnej szkoły katolickiej* pod redakcją ks. A. Maja charakteryzuje różnorodność poruszanych zagadnień w orientacji teoretyczno-praktycznej. Historia, teraźniejszość, podstawy teoretyczne oraz praktyczne rozwiązania dotyczące funkcjonowania szkół katolickich pozwalają czytelnikowi odkryć filary, na których opiera się ich tożsamość, oraz ukazują perspektywy rozwoju szkół katolickich w ponowoczesnym świecie.

Marta Buk-Cegiętka

Katedra Dydaktyki i Edukacji Szkolnej, Instytut Pedagogiki KUL